

ABÁDSZALÓK VÁROS POLGÁRMESTERÉTŐL

5241 Abádszalók, Deák F. út 12.

Tel.: 59/535-118

E-mail: polgarmester@abadszalok.hu

ELŐTERJESZTÉS

Abádszalók Város Önkormányzat Képviselő-testületének 2018. 11. 29-ei ülésére Helyi értékek felvétele a Települési Értéktárba

Tisztelt Képviselő-testület!

A 2017. február 17-ei ülésén a Képviselő-testület létrehozta az Abádszalóki Települési Értéktár Bizottságot.

A Bizottság az újonnan beérkezett javaslatokat kategóriákba sorolta, majd 3 helyi értéket javasol a Képviselő-testület számára a Települési Értéktárba történő felvételre: Dr. Laki Kálmán orvos-biokémikus munkássága, Abádi Benedek munkássága, I. világháborús emlékmű. Mellékelem a Bizottság javaslatait.

Fentiek alapján kérem a Tisztelt Képviselő-testületet, hogy az előterjesztés megtárgyalását követően az alábbi határozati javaslatot fogadja el.

Határozati javaslat!

...../2018. (XI.29.) számú Képviselő-testületi h a t á r o z a t , Helyi értékek felvétele a Települési Értéktárba

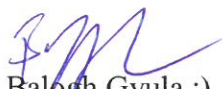
Abádszalók Város Önkormányzatának Képviselő-testülete az Abádszalóki Települési Értéktár Bizottság javaslata alapján az alábbi helyi értékek Települési Értéktárba történő felvételéről dönt:

1. „Kulturális örökség” címszó alatt, „Tudomány” kategóriában **„Dr. Laki Kálmán orvos-biokémikus munkássága”**
2. „Kulturális örökség” címszó alatt, „Irodalom” kategóriában **„Abádi Benedek munkássága”**
3. „Épített környezet” címszó alatt az **„I. világháborús emlékmű”**

A határozatról értesülnek:

1. Balogh Gyula polgármester
2. Dr. Szabó István jegyző
3. Képviselő-testület tagjai
4. Abádszalóki Települési Értéktár Bizottság

Abádszalók, 2018. november 22.

(: Balogh Gyula :)
polgármester

JAVASLAT

AZ I.VILÁGHÁBORÚS EMLÉKMŰ ABÁDSZALÓKI TELEPÜLÉSI ÉRTÉKTÁRBA TÖRTÉNŐ FELVÉTELÉHEZ

Címszó: Épített környezet

E hónap 11-én, éppen 100 éve írták alá az Antant és Németország képviselői a fegyverszünetet, ezzel véget ért az első világháború a nyugati fronton. A HM.Hadtörténeti Intézet és Múzeum hadtörténetészei 2005-2006 évi kutatásai igazolták, hogy Abádszalók neve miért bír kiemelt jelentőséggel és marad fenn örökkön örökké az első nagy háború kapcsán. Az első világháború első hősi halottja Kovács Pál abádszalóki katona volt, aki Zimonynál, a közös Császári és Királyi 68-as jászkun gyalogezred, 3.zl. 11.sz. 2.szakasz katonájaként, 1914.július 29-én a hajnali órákban a szerbekkel való tűzharcban, a zimonyi híd védelme során kapott halálos fejlövést. 22 évet élt.

Kőszegi János tiszai helytörténész publikált kutatásaiból is tudható, hogy még tartott az I.világháború, 1917-ben már BM.rendeletben írták elő az emlékmű állítás részleteit. Erre a háborút követő nehéz idők miatt különböző időpontokban került sor a lakosság önerejéből. Rajtuk megörökítésre kerültek azok nevei, akik áldozatai lettek a háborúnak.

dr.Antal Károly, Czicze József, és Dömötör Ákos nevével fémjelzett „Abádszalók földje, népe, kultúrája” című első monográfiánk Szokoly Endre kutatásaira hivatkozással írta, hogy „Az első világháborúban elesett abádszalóki hősök emlékének a község lakossága emléksobrot emelt, mely a zászlóra vigyázó honvédot ábrázolja. A honvéd arca Kovács Pál fényképe alapján készült: rokonaira is hasonlítanak a szobor arcvonásai.”

Az emlékmű, -melyet 1923.szeptember 16-án ünnepélyes keretek között a megyében harmadikként avatott fel a község gyászoló közössége-, 202 fő háborúban meghalt honfitársunknak állított méltó emléket.

Abádszalók község képviselőtestületének 1926.június 30-diki ülésén készült jegyzőkönyv bizonyítja, hogy az emlékművet övező kerítésről pályázati kiírást követően született döntés. E szerint az 1925.évi közpénztári alap terhére kerüljön megvalósításra a kerítés, mert „a szoborbizottságnak is az volt a véleménye, hogy a jóakarátú és értelmes emberek áldozatkészségét gyűjtéssel már zaklatni nem kell, miután rendszerint mindig a túlnyomó részben csekély vagyonnal rendelkező, sőt vagyontalan intelligens emberek hozzák meg az áldozatot, mely áldozatokból a jobb módú polgárság pedig kivonja magát.”

A kerítés a helyi rajztanár Kemény Simon tervei alapján és irányítása mellett, helyi mesteremberek kivitelezésében készült el.

Az emlékmű teljes restaurálása Győrfi Sándor szobrászművész irányítása mellett 2007-ben, a HM. Hadtörténeti Intézet és Múzeum pályázati támogatásával történt, majd ünnepélyes újraavatására 2007.július 29-én Kovács Pál halálának 93.évfordulóján katonai tiszteletadás mellett került sor.

Az első nagy háború befejezésének 100 évfordulója és Kovács Pál hősi halálának 104.évfordulója tiszteletére ez év július 26-án ünnepség keretében emlékeztünk, emlékfát ültettünk a polgármesteri hivatal előtti téren, majd emléktáblát helyeztünk el halálának helyszínén július 29-én hajnalban a Zimony melletti Szávát átívelő hídon Zelei József, a világ egyetlen biciklis békenagykövete.

Az emlékművünkön az első hősi halott Kovács Pál neve mellett fellelhető díszpolgárunk, Dr.Laki Kálmán orvos-biológus édesapjának neve is, aki szintén az I. világháborúban halt hősi halált.

Az első világháborúban elsőként, 22 évesen hősi halált halt abádszalóki születésű Kovács Pál a HM. Hadtörténeti Intézet és Múzeum által is dokumentált elsőségével örökre beírta nevét, így Abádszalók nevét is a történelembe.

JAVASLAT ABÁDI BENEDEK MUNKÁSSÁGÁNAK AZ ABÁDSZALÓKI HELYI ÉRTÉKTÁRBA TÖRTÉNŐ FELVÉTELEHEZ

Címszó: „Kulturális örökség”.

Kategória: „Irodalom”.

Abádi Benedek a **Tomaj** nemzetségbeli **Abádi** család tagja volt. Nevével a **Krakkói Egyetem 1534. évi névsorában** (bursájában) találkozunk, ahol a hallgatók **seniora**, azaz előjárójaként említik. A feljegyzések szerint nevét a szülőhely megjelölésével, és keresztnévének latin formájával használta: **BENEDICTUS ABADY**. (Az egyetemi bursa keltezéséből véljük, hogy 1514. körül született.)

Alapfokú ismereteit valamelyik plébániai iskolában szerezte (Abád, Derzs, Pusztamonostor?), majd középszintű műveltségre Eger latin iskolájában tett szert. Kiemelkedő tehetség volt, mert a **krakkói Jagelló Egyetemen** – amely akkor a padovai és wittenbergi egyetemek méltó versenytársa volt – folytatta teológiai tanulmányait. Itt ismerkedett meg **Viotor Jeromossal**, az európai könyvnyomtatás akkori egyik vezérével.

Abban az időben a tipográfia a műveltség terjesztésének a forradalmát jelentette. Hamarosan kiderült, hogy Abádi Benedek átlagon felüli tehetséggel rendelkezik a könyvnyomtatást illetően. A latin, az ógörög, de az élő európai nyelvekben is jártos volt. Magas színvonalon értett a grammatikához, a lektoráláshoz, és kitűnő kezűgyességű betűmetsző hírében is állt.

Hírnevének köszönhető, hogy 1540-ben **Nádasdy Tamás** országbíró (később nádor) haza hívta **Sárvárra** (Újszigetre), hogy a **Sylvester-féle Újtestamentumot** nyomtassa ki. Így jelenhetett meg 1541-ben az **első magyar nyelvű nyomtatott könyv** Abádi Benedek kezéből: **VY TESTAMENTU MAGAR NYELVEN** címmel.

Nádasdy Tamás halálából anyagi biztonságot nyújtott ahhoz, hogy 1543. március 22-én Abádi Benedek nevét bejegyezzék a nagyhirű egyetem diákjai közé **Wittenbergben**. Nagyon jó előképzettségekkel rendelkezhetett még a krakkói teológiáról, mert már **1544 végén pappá szentelték**.

1545-ben rövid eperjesi tartózkodást követően **Szegedre** ment, ahol hamarosan a kálvini elvek szerint működő gyülekezet vezetője lett. Természetesen itt is működtetett nyomdát, de olyan **nagy hatású prédikátor és hitvitázó** volt, hogy munkásságáról **Melanchton Fülöp** is elismerően ír.

1552-ben a Tóth Mihály hajdúi által rendezett törökellenes vérfürdőben Abádi Benedeknek nyoma vész. Joggal feltételezhetjük, hogy ez halálának éve.

E nagyformátumú és rendkívüli szorgalommal megáldott hitújítónak és nyomdásznak köszönhetően **Abád** neve bekerült a **Reformáció** és a **tipográfia európai történetébe**.

JAVASLAT DR. LAKI KÁLMÁN ORVOS-BIOKÉMIKUS MUNKÁSSÁGÁNAK AZ ABÁDSZALÓKI HELYI ÉRTÉKTÁRBA TÖRTÉNŐ FELVÉTELÉHEZ

Címszó: „Kulturális örökség”.

Kategória: „Tudomány”.

Laki Kálmán **1909. február 1-jén** született Szolnokon. Alig hároméves, amikor családja **Abádszalókra** költözik, ugyanis édesapja 1912-től településünk jegyzője lett. Az édesapa közigazgatásban végzett szolgálata fájdalmasan rövid ideig tartott, mert az első világháború kitörése után hamarosan a frontra vezényelték, ahol már 1914-ben hősi áldozata lett a viláégésének (neve olvasható az Első Világháborús Emlékmű talapzatán). Laki Kálmán édesanyja négy gyermekkel vált hadiözveggyé.

Laki Kálmán emberré eszmélése **Abádszalókhöz** kötődik, amelyről számtalan helyen megrendítően mély érzésekkel tesz vallomást. Az elemi osztályokat az Abádszalóki Zsidó Iskolában végezte el, mert azokban az években településünkön ott volt legszínvonalasabb az oktatás. A Református Egyház hathatós anyagi támogatásával – amivel a négy gyermekét egyedül nevelő édesanyját segítette – jutott el a **Verseghy Ferenc Katolikus Főgimnáziumba**, majd egyik Cegléden élő nagybátyja lett évekig biztonságos támasza, így a **Ceglédi Gimnáziumban** érettségizett 1929-ben. **Szegeden először az Orvosi**, majd – Szent-Györgyi Albert javaslatára – **a Természettudományi Fakultásra iratkozott be**. 1936-ban szerves kémiából és biokémiából doktorált. 1941-ben szerzett magántanári képesítést, és ezzel akkor hazánkban ő volt a **legfiatalabb professzor**.

1938-ban **Rockefeller-ösztöndíjas Manchesterben**. 1945-ben tanszékvezető egyetemi tanárként **vezeti Budapesten az Orvosi Fakultás Biokémiai Tanszékét**. Ugyanebben az évben tagjává választja a **Magyar Tudományos Akadémia**. 1948-ban az elsők között kap **Kossuth-díjat**, és ugyancsak még ebben az évben a **biokémia vendégprofesszora lesz Leedsben**. 1949-től az **USA Nemzeti Egészségügyi Intézetében** a biokémiai laboratórium vezetője. Egyszerre választja a **Washingtoni és a New York-i Akadémia** tudós társasága tagjai sorába.

Elsősorban a **véralvadás XIII. faktorának** (Laki-Lóránd-faktor) **felfedezőjeként ismerik**, de a XX. Század számos nagy biokémiai felfedezésének bölcsőjénél bábáskodott alkotó módon. Kiemelkedőt alkotott a véralvadás biokémiájának tisztázásán túl az **izombiokémia**, a **quantumbiokémia** és a **rákkutatás** területén is. Eredményekben gazdag pályafutásának legméltóbb elismerése a **Mitchel Foundation Nagydíj** (a haematológia Nobel-díja) elnyerése volt. 1976-ban a **Debreceni Orvostudományi Egyetem „honoris causa” doktorrá avatta**.

Rajongásig szerette Abádszalókot. **Dr. Muszbek László akadémikus** személyes élményként írja: „Egy jónevű magyar festő megfestette számára az abádszalóki Tisza partot, s dolgozószobájának falán a szeretett, a távoli múltat idéző kép erőt adott, s segített leküzdeni a sokszor jelentkező honvágyat is.” 1967-től haláláig (1983) évente hazalátogatott Abádszalókra. Munkásságának Értéktárunkba történő felvételével fejezzük ki hálánkat, hogy tudósi teljesítményének köszönhetően **Abádszalók neve bekerült a tudománytörténetbe**.